

Білетов В. І., к.військ.н., с.н.с.;
Бобров С. В., к.т.н., доцент;
Ворона Т. О.;
Полякова О. В.;
Васюхно С. І.

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Принципові основи стратегії військово-технічного переоснащення Збройних Сил та інших військових формувань України в умовах їх євроінтеграції та переходу до євростандартів

Резюме. У статті розглядаються сутність, ключові принципи, завдання та програми військово-технічного переоснащення (ВТП) Збройних Сил та інших військових формувань (ІВФ) України.

Ключові слова: озброєння; переоснащення; військові формування; стратегія.

Постановка проблеми. Озброєння і військова техніка (ОВТ) є технічною основою Збройних Сил, їх бойовим потенціалом. Стан ОВТ кардинальним чином впливає на бойові можливості військ і воєнну могутність держави, тому забезпечення Збройних Сил якісним ОВТ є важливим державним завданням, надійною гарантією національної безпеки і обороноздатності країни.

Поточний стан існуючого ОВТ ЗС України значно не відповідає сучасним і перспективним вимогам до озброєння. Тому сьогодні потрібне якісне переозброєння української армії. Необхідність військово-технічного переоснащення ЗС України визначається низкою передумов: трансформацією (глибоким реформуванням) Збройних Сил; стратегічним курсом України на євроінтеграцію (на перехід до євростандартів); поточним станом існуючого ОВТ ЗС України та вітчизняного оборонно-промислового комплексу України.

Війни майбутнього (війни 4, 5 поколінь), “так звані” інформаційні (мережецентричні) війни принциповим чином змінюють сучасні погляди на теорію і практику військової справи (воєнне мистецтво, будівництво Збройних Сил, озброєння тощо). Вони вимагають воєнно-політичне керівництво держави та її Збройних Сил передбачати розвиток ситуації на 20-30 років вперед і починати перебудову всієї воєнної системи держави вже сьогодні.

Гнітюча військово-технічна перевага є характерною (відмінною) рисою війн нового покоління. Тому концептуальний порядок ведення бойових дій у нанотехнологічній війні

відпрацьовується в ході різних дослідницьких навчань НАТО. У теорії і практиці воєнного мистецтва США і НАТО активно формується новий напрям – підготовка і проведення воєнних дій в кіберпросторі. За цією причиною провідні країни світу (у першу чергу США, країни НАТО) прогнозують результати сучасної революції у воєнній справі і цілеспрямовано ведуть розроблення нових воєнно-стратегічних концепцій, реалізуючи їх у сучасних локальних війнах і конфліктах (Ірак, Югославія, Афганістан, воєнні дії в Грузії тощо). Важливою передумовою для ВТП Збройних Сил України є стратегічний курс України на євроінтеграцію, на перехід до євростандартів. Інтеграцію в європейський економічний простір Україна обрала стратегічним напрямом розвитку. Такий курс передбачає докорінну зміну ідеології, принципів усіх видів діяльності у військово-технічній сфері, оновлення та приведення ОВТ до загальних міжнародних стандартів. Процес такої стандартизації забезпечує досягнення найефективніших рівнів оперативної і технічної сумісності військових формувань, взаємодії, взаємозамінності та єдності в галузі військового співробітництва, насамперед при виробництві озброєння та військової техніки (ОВТ).

Україна, її Збройні Сили, система їх озброєння сьогодні не готові до вказаних вище кардинальних змін у військовій справі. Існуюче ОВТ ЗС України, вітчизняний ОПК не відповідають вимогам євростандартів і не забезпечують за цієї причини оперативну і технічну сумісність військових формувань у

складі міжвидових і багатонаціональних угруповань військ.

Виходячи з вказаного вище, для забезпечення надійного рівня обороноздатності держави у війнах і конфліктах майбутнього, зокрема в умовах євроінтеграції потрібно розроблення Стратегічної концепції військово-технічного переоснащення Збройних Сил (далі - Концепція). Концепція є необхідним і обов'язковим етапом під час побудови (створення) складної системи, до якої належить перспективна система озброєння ЗС України. Ця Концепція повинна бути спрямована на кардинальне переозброєння військ (сил) і відповідати стратегії інноваційного розвитку Збройних Сил, оновленню їх на більш високому технологічному рівні, що є надійним гарантом воєнної безпеки і оборони держави. Концепція повинна надати довгостроковий обґрунтований прогноз розвитку Збройних Сил, алгоритм їх переозброєння. Концепція в алгоритмі переозброєння може стати інноваційним національним проектом у сфері оборони держави.

Виходячи з викладених вище проблемних питань в розвитку ОВТ Збройних Сил та ІВФ України, **метою статті** є визначення принципів положень стратегії системного ВТП Збройних Сил та ІВФ України в умовах їх євроінтеграції та переходу до євростандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В існуючих публікаціях, зокрема нормативних документах [1-8] проблемним питанням переозброєння української армії приділяється велика увага. До числа основних недоліків таких публікацій можна віднести наступні: так звана "точкова" ідеологія в обґрунтуванні ОВТ; розгляд (аналіз) вітчизняного ОВТ у відриві від умов переходу до євростандартів.

"Точкова" ідеологія відносно ОВТ передбачає розгляд, обґрунтування обрису тільки окремих зразків ОВТ поза цілісної, завершеної системи озброєння (поза рамок відповідної системи озброєння). Такий перехід не дозволяє побачити зразок ОВТ, визначити його роль і місце як у складі національних міжвидових угруповань військ, так і у складі угруповань багатонаціональних сил країн-членів Євросоюзу, зокрема членів НАТО.

На відміну від "точкової" ідеології тільки системний підхід (принцип системності) надає можливість забезпечити єдність, взаємодію і взаємозамінність озброєння військових формувань у складі угруповань військ (сил). Тільки системна ідеологія, системні принципи повинні закладатися у ВТП Збройних Сил та ІВФ

України. Розроблятися повинні системи озброєнь, а не окремі зразки ОВТ.

Виклад основного матеріалу. Концепція військово-технічного переоснащення (ВТП) Збройних Сил та інших військових формувань (ІВФ) України полягає в розробленні основного замислу (основної ідеї) переозброєння української армії на якісно нові перспективні вітчизняні системи озброєння нового покоління (ПСО НП), які забезпечують потрібну обороноздатність держави на далеку перспективу та паритет у засобах збройної боротьби з провідними державами світу. Кардинальне переозброєння відповідає стратегії інноваційного розвитку Збройних Сил, тобто оновленню Збройних Сил на більш високому технологічному рівні на основі технологічних платформ.

Стратегія концепції ВТП ЗС України передбачається як план або модель, що визначає довгостроковий розвиток такого переоснащення і включає сукупність методів для реалізації цього бачення. Ефективна стратегія ВТП має 3 основні складові:

- основні цілі (або завдання) військово-технічної політики України щодо ВТП її Збройних Сил;

- найбільш суттєві елементи військово-технічної політики України, що направляють або обмежують коло ВТП ЗС України;

- послідовність основних дій (як правило, державних програм), які не виходять за межі обраної військово-технічної політики держави та направлені на досягнення встановлених цілей ВТП Збройних Сил.

Оскільки стратегії визначають загальний напрям дій ВТП, їх не можна розглядати як простий розподіл програм під задалегідь встановлені цілі. Еволюція цілей також є важливою частиною формулювання стратегії.

Сутність стратегії ВТП ЗС України полягає у тому, щоб побудувати позицію, достатньо ефективну (потенційно гнучку), для того, щоб ВТП досягло встановлених цілей усупереч усім непередбаченим втручанням зовнішніх сил (чинників).

Ключовими *принципами* стратегії ВТП ЗС України можуть бути такі:

1. Різноманітні дії. Стратегія – це сукупність оригінальних дій, виконання яких призведе до унікального значущого положення в середовищі ВТП.

2. Компроміси. Стратегія – це, перш за все, вибір того, що не варто робити, ніж того, що треба. Військово-технічне переоснащення не може намагатися зробити все і для всіх. Для досягнення результату ВТП повинно бути

націлено на виконання обраних дій відповідно до свого стратегічного положення.

3. Відповідність. Для закріплення успіху обрані дії ВТП повинні доповнювати одна одну.

4. Сталість. Стратегію ВТП не можна постійно змінювати. Стратегія – це суть обраного підходу до базових питань ВТП. Зміни вводяться у стратегію ВТП як *нові технології*.

У цілому стратегія військово-технічного переоснащення ЗС України – це пріоритети, прийняті у військово-технічній політиці України з врахуванням зовнішніх умов і чинників, бажання та специфіки ВТП і направленої на виконання завдань ВТП ЗС України.

Стратегія ВТП ЗС України формується у процесі стратегічного планування, який складається з кількох етапів.

Корінне ВТП Збройних Сил дозволяє здійснювати технологічні прориви у зв'язку з появою нових видів nano-, біо-, інформаційних технологій, радіологічної, радіочастотної, лазерної, пучкової, акустичної, електромагнітної зброї, а також тотального впровадження інформаційних технологій в систему автоматизації управління військами і ударно-вогневыми засобами.

Крім того, принципове переозброєння надає можливість реалізувати механізм розвитку стратегічних пріоритетів в окремих секторах економіки країни, тобто об'єднати (інтегрувати) навколо інноваційного розвитку Збройних Сил державу, бізнес, науку і освіту з метою створення конкурентоспроможного і високоякісного продукту військового призначення. Очевидно, що провідна роль і центральне місце в цій стратегії належить військово-технічному переоснащенню.

Передбачається, що ВТП ЗС України буде здійснюватися еволюційним шляхом: у сполученні модернізації існуючих систем ОВТ з інноваційними, технологічними проривами у сфері створення якісно нових систем озброєння.

У нових економічних умовах, тобто в умовах украї обмежених асигнувань і ринкової економіки України, в умовах нового обрису ЗС України головні зусилля в розвитку ОВТ повинні бути спрямовані на досягнення наступних цілей: на підтримку боєздатності (технічної справності) наявного у військах озброєння й військової техніки, на їх модернізацію; на розроблення ключових технологій зброї XXI століття; на завершення розроблення й обмежене виробництво найважливіших зразків стратегічних озброєнь, систем розвідки, управління й зв'язку, сучасного екіпірування бійця, систем і засобів збройної боротьби тактичної ланки.

Виходячи з вказаних вище зусиль, визначаються *дві головні цілі* в розвитку ОВТ: підтримка в період до 2020 року в боєготовому стані існуючих систем озброєння для забезпечення стримування збройної агресії та вирішення бойових і оперативних завдань Збройними Силами й іншими військовими формуваннями України; нарощування науково-технічного і виробничо-технологічного потенціалу для створення зброї майбутнього, яка повинна становити матеріально-технічну основу Збройних Сил після 2020 року.

Принципове, корінне переоснащення ЗС України буде проведено на другому етапі (після 2020 р.). Воно передбачає створення перспективних вітчизняних систем озброєння нового покоління, тобто систем озброєння міжвидового призначення на основі базово-модульної побудови, зокрема високорівневої уніфікації. Такі системи озброєння дозволять забезпечити оперативну та технічну сумісність військ (сил) у складі міжвидових угруповань, зокрема угруповань багатонаціональних сил. На основі цих систем може бути проведено переозброєння всієї воєнної системи держави, тобто Збройних Сил та інших військових формувань України.

Досягнення цілей ВТП Збройних Сил та ІВФ забезпечується виконанням *наступних завдань*: підтримки технічної оснащеності всіх компонентів стратегічних сил на рівні, необхідному для стримування можливої агресії; розвитку всіх компонентів неядерних сил, що забезпечують виконання завдань стримування на різних щаблях ескалації військових конфліктів; оснащення ЗС України засобами забезпечення транспортабельності й мобільності сил загального призначення відповідно до задумів і планів континентальних перекидань й оперативного посилення військових угруповань у регіонах локальних конфліктів та війн; забезпечення військово-технічної збалансованості організаційно-штатних формувань постійного складу сил загального призначення; підтримки в боєготовому стані наявного у військах озброєння й військової техніки; збереження науково-технологічної бази й створення конструкторського заділу для наступних розробок озброєнь із новими властивостями й на нових фізичних принципах; забезпечення здатності оборонної промисловості України автономно, зокрема сумісно з іншими країнами розробляти й виготовляти найважливіші зразки ОВТ.

Досягнення цілей та виконання завдань ВТП ЗС України передбачається здійснювати шляхом програмного розвитку ОВТ, тобто

шляхом програмного планування (довгострокового, середньострокового, короткострокового), тобто на основі Державних програм розвитку ОВТ (далі – Програма озброєння). Програма озброєння є основним плановим документом, який забезпечує узгодження (за номенклатурою, термінами, виділених асигнуваннях і можливостями промисловості) усіх робіт, спрямованих на розвиток і підтримку в боєготовому стані системи озброєння України. На основі Програми озброєння Уряд України згідно із Законом України «Про оборону» організує оснащення Збройних Сил та інших військ необхідною зброєю й військовою технікою, забезпечує ресурсами виконання передбачених робіт, здійснює розвиток і реструктуризацію вітчизняного оборонно-промислового комплексу й державної інфраструктури.

У Державній програмі розвитку озброєння та інших документах державного планування повинні знайти відображення самі *передові напрями розвитку ОВТ*: інтелектуалізація зразків озброєння й військової техніки; розвиток інтегрованих систем і засобів розвідки, зв'язку й автоматизації, бойового управління, розвідки, цілевказівки і радіоелектронної боротьби; забезпечення міжвидомчої інформаційної сумісності засобів зв'язку, бойового управління, цілевказівки, радіоелектронної боротьби й обміну даними на всіх рівнях військового управління, і в першу чергу в тактичній ланці; створення малогабаритних і дуже малих засобів збройної боротьби, особливо у сфері розвідки, бойового управління; зниження помітності зразків ОВТ і військових об'єктів у всіх діапазонах довжини хвиль; підвищення мобільності військ, досягнення балансу між можливістю засобів транспортування, необхідним обсягом перевезення й транспортабельність ОВТ; пріоритетний розвиток систем високоточної зброї; зниження витрат на експлуатацію ОВТ за рахунок створення систем і засобів із вбудованою діагностикою, таких, що не ремонтуються, що не обслуговуються тощо.

Реалізація Програми озброєння дозволить забезпечити: відбиття збройної агресії силами загального призначення; перехід на єдину загальнодержавну систему замовлень озброєння і військової техніки загального застосування для Збройних Сил та інших військових формувань України (при контрактно-конкурсному принципі розміщення замовлень та координуючої ролі у цьому процесі Міністерства економіки, зокрема при єдиному державному замовнику - Міністерстві оборони України); створення

загальної інфраструктури Збройних Сил та інших військових формувань України, яка оптимально сполучається із загальнодержавною транспортною, інформаційною й постачальницькою інфраструктурою; створення єдиної централізованої системи тилового, технічного забезпечення й мобілізаційного розгортання Збройних Сил та інших військових формувань.

Важливою умовою ефективного використання виділених на національну оборону засобів і забезпечення в перспективі необхідного рівня обороноздатності є оптимізація співвідношення між витратами на поточну діяльність (фінансування Збройних Сил та інших військових формувань, закупівля запчастин і ремонтних комплектів, ремонт техніки тощо) та витратами на перспективні розроблення і дослідження.

Наведені вище мета, завдання, напрями системного розвитку ОВТ обумовлюють основні принципи формування Державної програми розвитку озброєння на період 2020-2030 рр.

Програма озброєння розробляється на основі результатів аналізу безлічі варіантів розвитку системи озброєння, що викликане насамперед невизначеністю в розвитку соціально-економічної, військово-політичної і військово-технічної ситуації. Основою для формування варіантів є дані про можливу чисельність і структуру Збройних Сил, показники розвитку економіки країни, частки відрахувань на розвиток озброєння й військової техніки й інші дані. Повний перебір усієї множини компонентів дає величезну кількість варіантів розвитку системи озброєння. Однак слід ураховувати, що кожний компонент, у свою чергу, має власні умови формування.

До таких параметрів належать: прогноз можливостей держави по фінансуванню національної оборони країни (обсяг засобів згідно статті на оборону країни); частка витрат згідно статті на зміст особового складу Збройних Сил України; частка витрат на бойову підготовку і матеріально-технічне забезпечення військ; частка витрат на розвиток системи озброєння (НДДКР, закупівля ОВТ); співвідношення витрат на НДДКР, серійне виробництво й на підтримку в технічно справному (боєготовому) стані озброєння і військової техніки; співвідношення часток витрат на розвиток двох незалежних систем ОВТ: системи стратегічних озброєнь і системи озброєння сил загального призначення.

Зміна тільки цих параметрів в області припустимих значень обумовлює необхідність дослідження більше 150 варіантів, що

відрізняються за обсягами фінансування. Для зменшення невизначеності й зниження кількості розглянутих варіантів необхідна злагоджена та скрупульозна робота всіх учасників процесу створення Програми озброєння.

Таким чином, військово-технічне переоснащення Збройних Сил й інших військових формувань України є найскладнішим державним завданням, яке може бути вирішено при скоординованій ефективній роботі всіх органів і організацій воєнної системи держави.

Висновки:

1. Система ОВТ Збройних Сил і ІВФ України не готова на сьогодні до кардинальних змін у військовій справі. Існуюче ОВТ, вітчизняний ОПК не відповідають вимогам євростандартів і не забезпечують з цієї причини оперативну і технічну сумісність військових формувань у складі міжвидових і багатонаціональних угруповань військ.

2. Стратегія концепції ВТП ЗС України передбачається як план або модель і має складатися з трьох основних складових: основні цілі; найбільш суттєві елементи військово-технічної політики України; послідовність основних дій (як правило, державних програм).

3. Ключовими принципами стратегії ВТП можуть бути такі: різноманітні дії; компроміси; відповідність; сталість тощо.

4. Досягнення цілей та виконання завдань ВТП очікується здійснювати шляхом програмного розвитку ОВТ, шляхом програмного

планування (довгострокового, середньострокового, короткострокового) на основі Державних програм розвитку ОВТ.

В подальших дослідженнях доцільно приділити увагу проблемним питанням ВТП інших військових формувань України (силових міністерств і відомств).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чепков І.Б. Проблеми технічного оснащення Збройних Сил України та шляхи їх розв'язання в сучасних умовах / І.Б. Чепков // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 43-50.
2. Романченко І.С. Погляди на розвиток системи матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України / І.С. Романченко, В.О. Шуєнкін // Наука і оборона. – 2007. – № 4. – С. 22-26.
3. Кивлюк В.С. Погляди на формування та функціонування системи матеріально-технічного забезпечення ЗС України / В.С. Кивлюк // Наука і оборона. – 2006. – № 2. – С. 22-25.
4. Воєнна доктрина України: затверджена Указом Президента України № 648/2004 від 15 червня 2004 р. (у редакції Указу Президента України № 390/2012 від 8 червня 2012 р.).
5. Біла книга 2010: ЗС України. – К.: МОУ, 2010. – 92 с.
6. Біла книга 2011: ЗС України. – К.: МОУ, 2011. – 72 с.
7. Біла книга 2012: ЗС України. – К.: МОУ, 2012. – 74 с.
8. Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2015

Билетов В. И., к.військ.н., с.н.с.;

Бобров С. В., к.т.н., доцент;

Ворона Т. А.;

Полякова Е. В.;

Васюхно С. И.

Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Принципиальные основы стратегии военно-технического переоснащения Вооруженных Сил и других военных формирований Украины в условиях их евроинтеграции и перехода на евростандарты

Резюме. В статье рассматриваются сущность, ключевые принципы, задачи и программы военно-технического переоснащения (ВТП) Вооруженных Сил и других военных формирований (ДВФ) Украины.

Ключевые слова: вооружение; переоснащение; военные формирования; стратегия.

V. Biletov;
S. Bobrov;
T. Vorona;
E. Polyakova;
S. Vasuhno

Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyhovskij,
Kyiv

The principal basis for the strategy of military and technical re-equipment of the Armed Forces and other military formations of Ukraine in terms of European integration and the transition to euro standards

Resume. In the article the essence, principles, objectives and programs of military and technical re-equipment of the Armed Forces and other military units of Ukraine.

Keywords: arms and military equipment; military units; upgrading strategy.